

Krishna doodt Shrigala, een illustratie van de Harivamsha, India, Akbar-periode (1556–1605)

Oosterse miniaturen, Indiase zowel als Perzische, vormen een onderdeel van het verzamelgebied van het Rijksprentenkabinet. Al onder Lodewijk Napoleon – het Kabinet verbleef toen nog in Den Haag – werd een band met 17de-eeuwse Mogol-portretten aangekocht en sedertdien is op bescheiden wijze verder verzameld. Toen in 1979 prof. Formijne het Prentenkabinet als de toekomstige bestemming van zijn omvangrijke collectie aanwees, werd daarin een extra prikkel gezien tot activiteit op dit gebied. De hier besproken schildering (afb. 14) werd aangekocht in 1986.¹

In velerlei opzicht is dit blad typisch voor de schilderkunst zoals de Groot-Mogol Akbar (regerend van 1556–1605) die voor ogen stond. De drukke voorstelling is in vogelvluchtperspectief weergegeven en vult het gehele beeldvlak. Het kleurpalet is fel en bont. De scènes zijn altijd vol actie, waarbij het geen uitzondering is, dat het hoogtepunt een wrede, bloederige handeling is, zoals ook hier. De bewegingen, die de goden, mensen en dieren maken zijn heftig en teatraal. Deze kenmerken lijken wel een visuele parallel voor de onstuitbare energie, waarmee Akbar zijn rijk uitbreidde en zijn gezag vestigde.

Akbar beperkte zich bepaald niet tot militaire en politieke handelingen. De bevordering van kunst, cultuur en godsdienst stond hoog in zijn vaandel. Zo richtte hij een atelier op waar manuscripten vervaardigd en

verlucht werden. Behalve kalligrafen en ambachtslieden die papier maakten, vergulden en boeken inbonden, was er ook een team van schilders in zijn dienst werkzaam. Aan het hoofd hiervan stonden de schilders die zijn vader Humayun van het Perzische Safavidenhof had meegenomen. Het grootst aantal van de schilders kwam uit India zelf. Door samenwerking was het mogelijk grote series in betrekkelijk korte tijd te vervaardigen. Een schilder maakte de opzet van een bladzijde, een assistent kleurde het in en soms werd er nog een specialist in het portretteren bij gehaald. Akbar zelf maakte meestal uit welke scènes voor illustratie in aanmerking kwamen. Ook liet hij wekelijks het werk aan zich voorleggen. Door de schilders, die het best aan zijn wensen gevolg gaven, het meest te belonen, oefende hij directe invloed uit niet alleen op de onderwerpen, maar ook op de manier waarop die werden uitgebeeld. De soort teksten, die Akbar liet vervaardigen waren zowel literair als historisch. Bovendien liet hij teksten uit allerlei talen, zoals Turks, Arabisch en Sanskrit in het Perzisch vertalen om het dan te laten uitschrijven en illustreren.²

Dit blad behoort tot een uit het Sanskrit vertaalde tekst, de Harivamsha, een van de heilige boeken van de Hindoes. Hieruit blijkt Akbars verdraagzaamheid ten opzichte van andere godsdiensten dan de islam. De Harivamsha vormt een soort aanhangsel van het Mahabharata, één van de twee grote helden-

Afb. 14 (links). Krishna doodt Shrigala, een illustratie van de Harivamsha, India, Akbar-periode (1556-1605). Dekverf en goud op papier, met marge 427 × 275 mm.

dichten van de Indiase cultuur. Het is het levensverhaal van de buitengewoon geliefde god Krishna, een incarnatie van de hindoe-god Vishnu. Zijn levensweg is bezaaid met vele soorten tegenstanders, van tirannieke koningen tot demonen die zelfs door de goden niet klein te krijgen zijn. Samen met zijn oudere broer Balarama overwint hij ze stuk voor stuk.

In dit blad is de vernietiging van zo'n tegenstander weergegeven. Krishna, altijd te herkennen aan zijn donkerblauwe huidskleur, staat links op zijn strijdswagen en heeft de rechterarm nog opgeheven. Hij heeft zojuist met zijn dodelijke wapen, het werprad, het hoofd van Shrigala's romp gescheiden. Het rolt met bloederige rafels op de grond. De kroon is afgefallen. De vorst is niet meer. In de consternatie steigeren de paarden. De wagenmenners zijn druk doende ze in toom te houden. In de wetenschap dat Krishna zijn taak zal volbrengen, zit Balarama rustig op zijn strijdswagen in de linkerbenenhoek van de schildering. Hij is te herkennen aan zijn witte huidskleur en de rijststamper in zijn hand. Hij maakt demonstratief een gebaar naar de onthoofde vorst, waarmee hij tot uitdrukking wil brengen dat daar iets groots is verricht. Andere krijgslieden, onder de indruk van Krishna's daad, herhalen dit gebaar. Het bovenste deel van de miniatuur wordt ingenomen door een versterkte stad Karavira, waaruit krijgers te paard uit het leger van Shrigala komen.³

Omdat de bladen van deze Harivamsha-serie opnieuw zijn opgezet, zijn eventuele namen en jaartallen verloren gegaan. Robert Skelton heeft overtuigend aangetoond, dat er een nauwe band is met het Razm Nama-manuscript, dat tegenwoordig in het Jaipur City Palace bewaard wordt. De Razm Nama is een vertaling in het Perzisch van het Mahabharata, waarin aan het eind de Harivamsha is opgenomen. Dit manuscript is in 1585 en begin 1586 vervaardigd. Het is duidelijk, dat de ontwerpers/schilders van ons Harivamsha-manuscript hun voorstellingen ontleenden aan de Harivamsha van de Jaipur Razm Nama, maar ze werkten het zorgvuldiger uit. Het beeldvlak is beter benut, er zijn geen tekstpanelen in de schildering geplaatst.

De behandeling verloopt langs diagonalen.⁴ Het Harivamsha-onderdeel van de Jaipur Razm Nama bevat slechts zeventien illustraties,⁵ terwijl ons Harivamsha-manuscript er zeker dertig telt.⁶ Het is niet bekend of ons blad daarin zijn voorloper heeft.⁷ Gezien Akbars voorkeur voor scènes met actie, zal er aan voorbeelden van een duel op strijdwa- geen gebrek zijn geweest.⁸ P. L. S.

Noten

¹ Gekocht met steun van de Rijksmuseum-Stichting, van kunsthandel Spink & Son, Londen via Galerie Saundarya Lahari te Amsterdam. Zie: J. Bautze, *Indian Miniature Paintings*, ca. 1590-ca. 1850, cat.tent. Galerie Saundarya Lahari Amsterdam, 1987, pp. 9-12; veil. Sotheby, Londen 22-23 May 1986, nr. 136; particuliere verzameling. Inv. 1986: 62.

² Michael Brand and Glenn D. Lowry, *Akbar's India: Art from the Mughal City of Victory*, Cat.tent. The Asia Society Galleries, New York 1985.

³ Veil. cat. Londen Sotheby, Londen (noot 1). De betreffende episode is beschreven in M. N. Dutt, *A prose English translation of Harivamsha*, Calcutta 1897, pp. 431-435.

⁴ Robert Skelton, 'Mughal Paintings from Harivamsha manuscript', *Victoria & Albert Museum Yearbook* II, London 1970, pp. 41-54.

⁵ Skelton *op.cit.* (noot 4), p. 48.

⁶ Van dit Harivamsha-manuscript bevinden zich bladen in het State Museum te Lucknow, de Bharat Kala Bhavan te Benares, het Victoria & Albert Museum te Londen, de Chester Beatty Library te Dublin, de Freer Gallery te Washington, het Metropolitan Museum of Art te New York, het Virginia Museum of Fine Arts te Richmond, het Los Angeles County Museum en in particuliere verzamelingen.

⁷ De gehele Jaipur Razm Nama is gereproduceerd in: T. H. Hendley, *Memorials of the Jeypore Exhibition 1883*, Vol. IV, 1884. Het boek bevindt zich niet in Nederland. Er was nog geen gelegenheid een exemplaar in het buitenland te raadplegen.

⁸ Dank aan dr. Joachim Bautze van de Freie Universität, Berlin voor zijn informatie over deze en verwante miniaturen uit de laat 16de-eeuwse Akbar-periode.